

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Γ΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Θεματική ενότητα:

Αδίδακτο κείμενο

Τίτλος:

«Είναι ο Πρωταγόρας λαϊκιστής;»

Συγγραφή: ΣΤΑΘΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Εφαρμογή: ΣΤΑΘΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Είναι ο Πρωταγόρας λαϊκιστής;

Εφαρμογή σεναρίου

Στάθης Παπακωνσταντίνου

Δημιουργία σεναρίου

Στάθης Παπακωνσταντίνου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία ελληνική γλώσσα και Γραμματεία Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Χρονολογία

Νοέμβριος 2012.

Σχολική μονάδα

2^ο Γενικό Λύκειο Σερρών

Διδακτική / θεματική ενότητα

Αδίδακτο κείμενο: Πλάτωνας, «Θεαίτητος» 161 b - e

Διαθεματικό

Ναι.

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I. Φιλολογικής Ζώνης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (Αδίδακτο κείμενο / Θεματογραφία)

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Νεοελληνική Γλώσσα

Χρονική διάρκεια

6 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο τμήματος ή Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Για τον δάσκαλο:

Ο διδάσκων θα πρέπει να είναι εξοικειωμένος με τον ομαδικό τρόπο εργασίας και έτοιμος να δοκιμάσει πρακτικές διαφορετικές από τις μέχρι τώρα ισχύουσες. Πρέπει, επίσης, να γνωρίζει πολύ καλά τη χρήση των ανοιχτών ηλεκτρονικών περιβαλλόντων που θα χρησιμοποιηθούν (διαδίκτυο, κειμενογράφος, λογισμικό παρουσίασης, λογισμικό κατασκευής εννοιολογικού χάρτη, λογισμικό καταγραφής ήχου, διαχείριση ιστολογίου ή ιστοσελίδας σε περιβάλλον Wiki). Απαιτείται πολύ καλή και συστηματική προετοιμασία, ικανότητα πρόβλεψης, ικανότητα σύλληψης εναλλακτικών διαδρομών, ευελιξία, πειθώ αλλά και υπομονή, ώστε να ξεπεράσει τις φοβίες ή την απροθυμία μαθητών, που βρίσκονται στον προθάλαμο των πανελληνίων εξετάσεων.

Για τον μαθητή:

Οι μαθητές θα πρέπει και αυτοί να είναι εξοικειωμένοι με τις διαδικασίες της συνεργατικής μάθησης, την κριτική έρευνα στο διαδίκτυο και τη χρήση βασικών εργαλείων των ΤΠΕ (κειμενογράφος, λογισμικό παρουσίασης, λογισμικό κατασκευής εννοιολογικού χάρτη, λογισμικό καταγραφής και επεξεργασίας ήχου, διαχείριση ιστολογίου).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Στάθης Παπακωνσταντίνου, Είναι ο Πρωταγόρας λαϊκιστής;, Αδίδακτο κείμενο Γ΄ Λυκείου, 2012

Το σενάριο αντλεί

–

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σενάριο αυτό, το αδίδακτο κείμενο ([Πλάτωνας, «Θεαίτητος» 161 b-e](#)) προσεγγίζεται μαθητοκεντρικά και με τρόπο που να αναδεικνύει πρωτίστως το νόημα του κειμένου, μέσα από τη σύνδεσή του με άλλα κείμενα γνωστά στους μαθητές και μέσα από την αναγωγή του στο παρόν. Η προσέγγιση αυτή, ωστόσο, δεν απομακρύνεται από τους βασικούς στόχους του μαθήματος της Θεματογραφίας, δηλαδή την άσκηση στη μεταφραστική δεξιότητα, τη γραμματική και το συντακτικό, στόχους τους οποίους υπηρετεί με την αξιοποίηση σύγχρονων εργαλείων των ΤΠΕ. Οι μαθητές, ξεφεύγοντας από την ανιαρή μετωπική διδασκαλία, εμπλέκονται ενεργητικά σε συγχρονικές και διαχρονικές, όψεις αρχαιογνωσίας και αρχαιογλωσσίας. Διευρύνεται το πεδίο των γνώσεών τους, τις οποίες συνδέουν με εκείνες από το διδαγμένο κείμενο του εγχειριδίου «Φιλοσοφικός Λόγος». Παράλληλα, οι μαθητές συνεργάζονται στην επίλυση προβλημάτων, αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες για την ουσιαστικότερη πρόσληψη του αρχαίου κειμένου. Συγγράφοντας κείμενα δοκιμακτής μορφής και αξιοποιώντας τις γνώσεις και την εμπειρία τους από το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, προβαίνουν στη γόνιμη σύζευξη της νέας ελληνικής γλώσσας με την αρχαία, αλλά και το αντίστροφο.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό ότι η ισχύουσα διδακτική πρακτική στο μάθημα της Θεματογραφίας, πρακτική που τείνει να φυσικοποιηθεί, διέπεται από μια «φροντιστηριακού» τύπου λογική που, μέσα από την εκμάθηση κανόνων γραμματικής και συντακτικού, μηχανοποιεί τη σκέψη του μαθητή και αφυδατώνει τελείως το κείμενο. Η παρούσα διδακτική πρόταση υποδεικνύει μια εναλλακτική διαδρομή, τόσο ως προς την επιλογή του αδίδακτου κειμένου όσο και ως προς τον τρόπο προσέγγισής του. Στηρίζεται στις αρχές της υποβοηθούμενης ανακαλυπτικής μάθησης με σταδιακή υποχώρηση της υποστήριξης του διδάσκοντος. Αναγκαία θεωρείται η συμμετοχή και η δραστηριοποίηση του μαθητή στα πλαίσια της ομαδικής ερευνητικής εργασίας. Ο διδάσκων παρέχει ερεθίσματα, ύλη και μεθοδολογικά εργαλεία στους μαθητές που, μέσα από την προσωπική αναζήτηση και αυτενέργεια στα πλαίσια της ομαδοσυνεργατικής δραστηριότητας, κατακτούν δυναμικά τη γνώση και αποκτούν

ερευνητικές δεξιότητες. Οι μαθητές, αξιοποιώντας τις δυνατότητες των ΤΠΕ (που διαρκώς διευρύνονται) για ανάλυση επεξεργασία και παρουσίαση του λόγου, αποκτούν πρόσβαση σε ποικίλους σημειωτικούς πόρους, ερευνούν, συλλέγουν υλικό και πληροφορίες, αξιολογούν, συγκρίνουν, συνθέτουν και τελικά δημιουργούν μέσα σε κλίμα άμιλλας. Απώτερος στόχος είναι οι μαθητές, μέσω της ουσιαστικής και όχι προσχηματικής εμπλοκής τους με συνεργατικές και ερευνητικές διαδικασίες, να αποκτήσουν ταυτότητα κριτικού υποκειμένου.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Αναμένεται οι μαθητές:

- Να έρθουν σε επαφή και με ένα άλλο κείμενο του Πλάτωνα, μέσω του οποίου θα διευρύνουν την οπτική τους και θα συμπληρώσουν τις γνώσεις τους για την ιδεολογική αντιπαράθεση ανάμεσα στον Σωκράτη και στον Πρωταγόρα.
- Να γνωρίζουν αδρομερώς το περιεχόμενο του διαλόγου «Θεαίτητος» και τη διαλεκτική του σχέση με τον διάλογο «Πρωταγόρας»
- Να κατανοήσουν τη διαχρονική αξία του διαλόγου ως μέσου διερεύνησης και αναζήτησης της αλήθειας, εντοπίζοντας, παράλληλα, τόσο τα πλεονεκτήματα, όσο και τα ενδεχόμενα μειονεκτήματα της σωκρατικής διαλεκτικής.
- Να αντιληφθούν και να συνειδητοποιήσουν, μέσα από τη συνεργατική υλοποίηση δραστηριοτήτων, ότι τα φιλοσοφικά ζητήματα που τέθηκαν στην αρχαιότητα είναι διαχρονικά και ότι πολλά από αυτά αποτελούν αντικείμενο σύγχρονου προβληματισμού, δεδομένου ότι δεν έχουν απαντηθεί πειστικά ακόμη και σήμερα.
- Να έρθουν σε επαφή με τον κόσμο των σοφιστών και να προβληματιστούν πώς είναι δυνατόν να μη σώθηκε κανένα έργο τους, τη στιγμή που το έργο του Πλάτωνα σώζεται στο σύνολο του, και κατά πόσο είναι θεμιτό ή ακόμη και αξιόπιστο τις όποιες πληροφορίες για την προσωπικότητα και το έργο τους να τις αντλούμε μέσα από το πλατωνικό έργο.

- Να κατανοήσουν ότι όλες οι απόψεις, ακόμη κι αν διατυπώνονται ως αξιωματικές κρίσεις, επιδέχονται αμφισβήτηση και ότι ο κριτικός έλεγχος είναι η ενδεδειγμένη στάση απέναντι στις αυθεντίες.
- Να εντοπίσουν και να επισημάνουν τα κίνητρα, τα μέσα και τον τρόπο δράσης του αρχαίου δημαγωγού, εντοπίζοντας ομοιότητες αλλά και διαφορές με τον σύγχρονο δημαγωγό, για τον οποίο τελευταία έχει επικρατήσει ο όρος «λαϊκιστής».

Γνώσεις για τη γλώσσα

Αναμένεται οι μαθητές:

- Να συνδέουν τη μορφή και τις συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές με το περιεχόμενο του κειμένου.
- Να ανιχνεύουν την παρουσία σχημάτων λόγου, στοιχείων της λογοτεχνικότητας, της προφορικότητας αλλά και το ειδικό λεξιλόγιο του συγκεκριμένου κειμενικού είδους.
- Να είναι σε θέση να αποδομούν τον μακροπερίοδο λόγο, εντοπίζοντας τα στοιχεία της μικροδομής και της μακροδομής του κειμένου.
- Να είναι σε θέση να εντοπίζουν και να αιτιολογούν τη χρήση της παρατακτικής και της υποτακτικής σύνδεσης στο αρχαίο κείμενο.
- Να εξοικειωθούν με τη μέθοδο της «κατά κώλα» μεταγραφής του αρχαίου κειμένου.
- Να εντοπίζουν την παρουσία των λέξεων του αρχαίου κειμένου σε ομόρριζες, παράγωγες ή σύνθετες λέξεις της νέας ελληνικής.
- Να ασκηθούν στη μεταφραστική δεξιότητα και να είναι σε θέση να αιτιολογούν τις μεταφραστικές τους επιλογές. Αναμένεται να κατανοήσουν ότι από μόνη της η μεταφραστική απόπειρα προσδίδει αυτόματα το στοιχείο της υποκειμενικότητας στην τελική απόδοση του νοήματος.
- Να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν τον μηχανισμό μετατροπής της ευθείας ερωτηματικής σε πλάγια ερωτηματική πρόταση και το αντίστροφο, συγκρίνοντάς τον με τον αντίστοιχο μηχανισμό της νέας ελληνικής.

Γραμματισμοί

Αναμένεται οι μαθητές:

- Να είναι σε θέση να αξιοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους του διαδικτύου, αλλά και να επιλέγουν τα κατάλληλα ψηφιακά εργαλεία για τη δημιουργική προσπέλαση των αρχαίων κειμένων.
- Να ασκηθούν στην ερευνητική αναζήτηση, στη συγκριτική παράθεση των δεδομένων, στην τεκμηρίωση και, τελικά, στην κριτική στάση απέναντι σε αντικρουόμενες ή αντιφατικές πληροφορίες.
- Να αξιοποιούν τις ΤΠΕ για την ανάλυση, επεξεργασία και διαγραμματική απόδοση του αρχαίου κειμένου.
- Να ασκηθούν στην αναγνωστική δεξιότητα και στη δραματική εκφορά του λόγου με την αξιοποίηση της προφορικότητας του συγκεκριμένου κειμενικού είδους.
- Να ανιχνεύουν την ειρωνεία, την αμφισβήτηση και να αξιολογούν τη συλλογιστική πορεία για τον εντοπισμό πιθανού νοηματικού άλματος που απομακρύνει από την αλήθεια.
- Να οπτικοποιούν το περιεχόμενο μέσα από την παραγωγή πολυμεσικού υλικού που θα συνδυάζει τη συμπυκνωμένη γνώση και τη λακωνική διατύπωση με την κατάλληλη οπτικοακουστική «ένδυση».
- Να προχωρούν επαγωγικά μέσα από τα παραδείγματα στην εξαγωγή του κανόνα ή στην καταγραφή των ακολουθητέων βημάτων μιας αυστηρά καθορισμένης λογικής διαδικασίας.
- Να εργάζονται ομαδικά, για να συνεισφέρουν στην επίτευξη του κοινού στόχου, αλλά και να αναπληρώνουν τις ελλείψεις τους μέσα από τη συνεργασία και τη διομαδική επίδραση.

Ε. ΔΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο φιλόλογος που διδάσκει το μάθημα της Θεματογραφίας στο Λύκειο είναι η ανάγκη να θυσιάζεται το νόημα

του κειμένου προκειμένου να δοθεί έμφαση στη μηχανική μετάφραση και τη διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού. Αναγκαστικά, τα κείμενα που θα επιλεγούν θα πρέπει να πληρούν κάποιες προϋποθέσεις: νοηματική αυτοτέλεια, παρουσία κάποιου γραμματικοσυντακτικού φαινομένου, που μέσω του κειμένου θα φωτιστεί, συγκεκριμένος βαθμός δυσκολίας κ.ά. Όσο πιο πολλές προϋποθέσεις πληροί το απόσπασμα, τόσο πιο επιτυχημένη κρίνεται η επιλογή του.

Αν ρίξει κανείς μια ματιά στις υπάρχουσες θεματογραφίες, θα διαπιστώσει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις το κείμενο επιλέγεται από την αρχή μιας μεγάλης παραγράφου και διακόπτεται, με τρόπο βίαιο, μόλις συμπληρωθούν εννέα με δέκα σειρές. Αναπόφευκτα, λοιπόν, το κείμενο αποκόπτεται από το κυρίως σώμα του, απονοηματοδοτείται τελείως και η όποια αποσπασματική μετάφρασή του κατ' ανάγκη αποκτά χαρακτηριστικά ξύλινου λόγου.

Προβληματική είναι, επίσης, η σχέση του αδίδακτου κειμένου με το διδαγμένο, καθώς στο δεύτερο παρατηρείται σχολαστική ενασχόληση ακόμη και με την παραμικρή λεπτομέρεια με στόχο την ανίχνευση κάποιας πρόθεσης ακόμη και στο «τυχαίο», γεγονός που κουράζει τους μαθητές, εγκλωβίζοντάς τους τη μελέτη της ανώφελης λεπτομέρειας. Έτσι, λοιπόν, βρίσκονται αντιμέτωποι με δυο διαφορετικές προσεγγίσεις, αδυνατώντας να κατανοήσουν την ενότητα του αρχαίου πολιτισμού αλλά και την άρρηκτη σχέση των κειμένων αυτών με το ιστορικό πλαίσιο που τα δημιούργησε. Το αποτέλεσμα; γνώσεις αποσπασματικές και ασύνδετες, γνώσεις αντιφατικές συγκεχυμένες, γνώσεις περιττές ή άχρηστες στη συνείδηση των πολλών, καταδικασμένες στη λήθη.

Επιβάλλεται, λοιπόν, το αδίδακτο κείμενο να μπορεί να «συνομιλήσει» και με άλλα αρχαία κείμενα, γνωστά ήδη στους μαθητές. Μόνο έτσι το αδίδακτο κείμενο θα καταστεί ελκυστικό και η μελέτη του λυσιτελής, καθώς το νόημα, οικείο πλέον, δε θα θυσιάζεται στον βωμό της γλωσσικής κατάκτησης του κειμένου. Μια πρόσθετη πληροφορία, μια διαφορετική οπτική, μια αντίθετη γνώμη ασφαλώς συμβάλλει πολλαπλά στην άσκηση αλλά και στην ενδυνάμωση της συνθετικής και κριτικής σκέψης.

Για να καταστεί ένα κείμενο Θεματογραφίας ελκυστικό, θα πρέπει να μπορεί να διαλέγεται και με το παρόν. Προβαλλόμενο στο παρόν, το αρχαίο κείμενο προσεγγίζεται σε άλλη διάσταση. Θα αποκτήσει «πνοή ζώσα» που θα οδηγήσει στη δημιουργική σύζευξη παρελθόντος - παρόντος με την κατανόηση όλων εκείνων των στοιχείων της ανθρώπινης φύσης που διέπονται από το στοιχείο της ρευστότητας και της μεταβλητότητας αλλά και εκείνων που παραμένουν σταθερά ή αναλλοίωτα ως πάγια ανθρώπινα χαρακτηριστικά ή αναπόδραστες καταστάσεις στην αέναη πορεία του χρόνου.

Βέβαια, δεν πρέπει να ξεχνάμε και το σκοπό του μαθήματος της Θεματογραφίας που συνδέεται με τη γλωσσική κατάκτηση, την κατανόηση των γραμματικών και συντακτικών δομών του αρχαίου λόγου.

Η επιλογή του θέματος έγινε με τα εξής κριτήρια: α) Το συγκεκριμένο κείμενο μπορεί να προσφέρει πρόσθετες πληροφορίες, να διευρύνει την οπτική των μαθητών και γενικά να «συνομιλήσει» με άλλα αποσπάσματα φιλοσοφικού λόγου που διδάσκονται οι μαθητές στη Γ' Λυκείου. β) Προσφέρει δυνατότητες αποδόμησης μακροπερίοδου λόγου. γ) Στο κείμενο εμφανίζονται πολλά είδη δευτερευουσών προτάσεων και πολλές ευθείες ερωτηματικές προτάσεις, πολλά επίθετα και ποικιλία ρηματικών τύπων. δ) Το λεξιλόγιο είναι συνηθισμένο, οπότε οι μαθητές δεν αποθαρρύνονται, καθώς επεξεργάζονται ένα κείμενο που είναι στα «μέτρα» τους.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η πρόταση αυτή δε διαταράσσει τα ισχύοντα στο σχολείο, αν και φιλοδοξεί να τα αποφυσικοποιήσει. Οι μαθητές στα πλαίσια του μαθήματος «Φιλοσοφικός Λόγος» διδάσκονται ήδη αποσπάσματα από τον [«Πρωταγόρα»](#) του Πλάτωνα με τα οποία το εξεταζόμενο κείμενο μπορεί να «διαλεχθεί» σε διάφορα επίπεδα (γλώσσα, περιεχόμενο, κειμενικό είδος, αφηγηματική τεχνική κ.λπ.). Εκτός από την πολύπλευρη θέαση του νοήματος του κειμένου, οι μαθητές θα ασκηθούν στη μετατροπή των ευθειών ερωτηματικών προτάσεων σε πλάγιες (και το αντίστροφο), αφού οδηγηθούν επαγωγικά στην εξαγωγή των αντίστοιχων κανόνων. Η χρονική υπέρβαση δημιουργεί βέβαια κάποιο πρόβλημα, ωστόσο η προστιθέμενη αξία του

σεναρίου δεν είναι δίκαιο να αποτιμηθεί με κριτήρια ποσοτικά. Καταλληλότερος χρόνος για την υλοποίηση του σεναρίου θεωρείται το πρώτο δεκαήμερο του Νοεμβρίου, ώστε οι μαθητές να έχουν μελετήσει ήδη τα αποσπάσματα από τον «Πρωταγόρα» του Πλάτωνα. Καλό είναι, επίσης, στα προηγούμενα μαθήματα να έχουν διδαχθεί οι δευτερεύουσες προτάσεις (ιδιαίτερα οι πλάγιες ερωτηματικές) στο συντακτικό και στη γραμματική τα παραθετικά των επιθέτων και των επιρρημάτων.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Αναμένεται με τη χρήση των ΤΠΕ οι μαθητές να αξιοποιήσουν ποικίλους ψηφιακούς πόρους αλλά και εργαλεία για την άντληση αυθεντικού υλικού και χρήσιμων πληροφοριών, για την επεξεργασία (αποδόμηση και ανασύνθεση) του αρχαίου κειμένου, τη σύνθεση, την παρουσίαση καθώς και την ψηφιακή αποτύπωση (ανάρτηση στο διαδίκτυο) του υλικού που θα παραγάγουν στα πλαίσια της υλοποίησης των δραστηριοτήτων του σεναρίου.

Θα αξιοποιηθούν επιλεγμένοι δικτυακοί τόποι (η [Πύλη για την Ελληνική γλώσσα](#), η ψηφιακή βιβλιοθήκη [Perseus](#), το [ηλεκτρονικό φροντιστήριο](#) του Υπουργείου Παιδείας, η [Βικιθήκη](#), η [Βικιπαίδεια](#)), λογισμικά επεξεργασίας, σύνθεσης και προβολής (κειμενογράφος, [Inspiration](#) ή [CmapTools](#), λογισμικό παρουσιάσεων) και λογισμικό επεξεργασίας ήχου ([Audacity](#)).

Η προστιθέμενη αξία των Νέων Τεχνολογιών συνίσταται στις δυνατότητες που προσφέρουν για αυτενέργεια και συνεργασία των μαθητών. Έχοντας στη διάθεσή τους πληθώρα πληροφοριών αλλά και εργαλείων για έρευνα και επεξεργασία, μετατρέπονται σε ενεργά υποκείμενα της μαθησιακής πράξης. Οι Νέες Τεχνολογίες σπάνια χρησιμοποιούνται για τη γλωσσική προσπέλαση των αρχαίων κειμένων, οπότε αναμένεται να τονωθεί το ενδιαφέρον ως συνακόλουθο της περιέργειας και της πρόκλησης και με δεδομένο ότι η παραδοσιακή διδασκαλία θέλει τον μαθητή καλό ακροατή, ωθώντας τον στο περιθώριο της διδακτικής πράξης, πρακτική που υπαγορεύεται από τις συμπληγάδες των πανελληνίων εξετάσεων και την κυριαρχία της «φροντιστηριακής» αντίληψης του μαθήματος στα πλαίσια ενός γενικότερου κλίματος ωφελιμισμού και χρησιμοθηρίας.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Έκφραση – Έκθεση Γ΄ Λυκείου: Η Πειθώ – Γ΄: [«Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου»](#)
[Φιλοσοφικός Λόγος](#) Γ΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Perseus Digital Library [Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα]:

-Διογένης Λαέρτιος, [«Βίοι Φιλοσόφων» 9.8.51 – 52](#). Στο *Diogenes Laertius. Lives of Eminent Philosophers*. 1972 [1925]. Ed. R. D. Hicks, Cambridge, MA: Harvard University Press.

-Πλάτων, [«Θεαίτητος» 161 b-e](#). Στο *Platonis Opera*, vol. I-V. 1900-1907. Ed. J. Burnet. Oxford University Press.

Πλάτων, [«Θεαίτητος» 161 b-e](#). Στο *Platonis Opera*, vol. I-V. 1900-1907. Ed. J. Burnet. Oxford University Press [Βικιθήκη: Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη]

Πλάτων, [«Πρωταγόρας» 317e–320c](#). Στο *Platonis Opera*, vol. I-V. 1900-1907. Ed. J. Burnet. Oxford University Press [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα]

Πλάτωνος, [«Θεαίτητος»](#). 1910. Μτφρ. Κ. Ζάμπα. Αθήνα: Γ. Φέξη [“Hellenica World”]: Ιστοχώρος για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό – Υπεύθ. Μ. Lahanas].

Πλάτωνος, [«Θεαίτητος»](#). χ.χ. Απόδοση στα νέα ελληνικά. [«Ο Λύχνος» Βιβλιοθήκη – Μουσεία Γραπτού Λόγου].

Σέξτος ο Εμπειρικός, «Προς Λογικούς» Α΄. 1998. Μτφρ. Α.-Μ. Καραστάθη. Αθήνα: Κάκτος.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Τραγούδια/ Ηχητικά αποσπάσματα

Πλάτων, [«Θεαίτητος» 161 b-e](#) (απόσπασμα), ανάγνωση: Στάθης Παπακωνσταντίνου [πηγή: «Φιλολογικά Βήματα στο Web». Ιστοχώρος του Στ. Παπακωνσταντίνου - Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].

Ιστοσελίδες

Ασωνίτης, Α. [«Είναι τα βιβλία άνθρωποι;»](#), εφημ. «Ελευθεροτυπία», 05/02/2010.

[Ελληνική Βικιπαίδεια](#) [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]: [Αρχές Σύνταξης της Αρχαιοελληνικής Γλώσσας](#)

[Φιλολογικά Βήματα στο Web](#) [Ιστοχώρος του Στ. Παπακωνσταντίνου - Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο]. [21/11/2012]

Ψηφιακά Εκπαιδευτικά Βοηθήματα: [«Αρχαία Ελληνικά – Φιλοσοφικός Λόγος»](#) [Υπουργείο Παιδείας] [21/11/2012]

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Για την υλοποίηση του σεναρίου ακολουθήθηκε κατά γράμμα ο διδακτικός σχεδιασμός και η πορεία που σχεδιάστηκε από τον συντάκτη του σεναρίου, ωστόσο υπήρξαν κάποιες δυσκολίες οι οποίες θα αναφερθούν στην ενότητα «κριτική». Εφαρμόστηκαν, επίσης, χωρίς αλλαγές τα Φύλλα Εργασίας που συνέταξε ο δημιουργός του σεναρίου, όπως εμφανίζονται παρακάτω.

Οι μαθητές χωρισμένοι σε τέσσερις ομάδες των τεσσάρων ατόμων υλοποιούν δραστηριότητες που περιγράφονται λεπτομερώς στα Φύλλα Εργασίας. Πρόσβαση στην ψηφιακή μορφή του αρχαίου κειμένου οι μαθητές αποκτούν είτε μέσω της ιστοσελίδας [Βικιθήκη](#) είτε μέσω της ψηφιακής βιβλιοθήκης [Perseus](#). Ειδικότερα η δεύτερη αναμένεται να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών για τη λεπτομερή αλλά και συστηματική μελέτη των αρχαίων κειμένων από ένα μη ελληνικό πανεπιστήμιο. Διαβάζοντας ή ακούγοντας για πρώτη φορά το κείμενο οι μαθητές δεν το νιώθουν τελείως «ξένο». Υπάρχει ο διαλογικός χαρακτήρας των έργων του Πλάτωνα, λεξιλόγιο συνηθισμένο και πρόσωπα που τα έχουν συναντήσει στον «Πρωταγόρα». Έτσι, λοιπόν, δημιουργείται μια γέφυρα, μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η σύνδεση του αδιδακτου κειμένου με τα φιλοσοφικά κείμενα που διδάσκονται συστηματικά οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου.

Πιο συγκεκριμένα, μετά από μια πρώτη επαφή με το κείμενο και τον χωρισμό του σε δύο ευρύτερες νοηματικές ενότητες:

- Η πρώτη ομάδα αναλαμβάνει να μεταφράσει το πρώτο μέρος του κειμένου μέσα από πολλαπλές αναγνώσεις με τρόπο κάπως ελεύθερο.
- Η δεύτερη ομάδα αναλαμβάνει να μεταφράσει πιστά κατά λέξη το πρώτο μέρος του κειμένου δίνοντας έμφαση στο συντακτικό.
- Η τρίτη ομάδα αναλαμβάνει να μεταφράσει το δεύτερο μέρος του κειμένου μέσα από πολλαπλές αναγνώσεις με τρόπο κάπως ελεύθερο.
- Η τέταρτη ομάδα αναλαμβάνει να μεταφράσει το δεύτερο μέρος του κειμένου δίνοντας έμφαση στο συντακτικό.

Στο τέλος οι ομάδες αξιολογούν τη μετάφρασή τους και τη συγκρίνουν με άλλες τρεις, λαμβάνοντας με τον τρόπο αυτό ισχυρή ανατροφοδότηση.

Σε κάθε ομάδα, εκτός από τον κύριο στόχο, που είναι η επιτυχής απόδοση του κειμένου στη νέα ελληνική, ανατίθεται και η εκπόνηση σειράς δραστηριοτήτων που αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες. Οι δραστηριότητες αυτές, αφού κοινοποιηθούν στην ολομέλεια του τμήματος, μετά τις σχετικές διορθώσεις αναρτώνται στο διαδίκτυο. Επειδή η διδασκαλία του αρχαίου κειμένου συνδυάζεται και με τη διδασκαλία ενός γραμματικοσυντακτικού φαινομένου, βασική επιδίωξη του σεναρίου αποτελεί η κατασκευή από τους ίδιους τους μαθητές ενός διαγραμματικού οδηγού με τα βήματα που πραγματοποιούνται για την ορθή μετάβαση από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο.

Η ορθή ανάγνωση, ιδιαίτερα ενός κειμένου στο οποίο κυριαρχεί ο μακροπερίοδος λόγος, αποβαίνει παράγοντας διευκολυντικός στην πρόσληψη του αρχαίου κειμένου. Στα πλαίσια της παραδοσιακής διδασκαλίας η ανάγνωση του κειμένου γίνεται από τον διδάσκοντα, χωρίς ωστόσο να εξασφαλίζεται το επιθυμητό αποτέλεσμα, καθώς οι μαθητές δεν έχουν τον απαιτούμενο χρόνο, ανακαλώντας αυτόματα κατακερματισμένες πληροφορίες, να εξοικειωθούν με τα χωροχρονικά πλαίσια του κειμένου. Για τον λόγο αυτό, θα δοθεί στις ομάδες ηχητικό αρχείο με ορθή ανάγνωση του κειμένου, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να το ακούσουν όσες φορές το επιθυμούν. Τέλος, για την κατάκτηση της αναγνωστικής δεξιότητας ζητείται από κάθε ομάδα να κατασκευάσει συνεργατικά το δικό της ηχητικό αρχείο με την ορθή ανάγνωση.

Ως βασικό στοιχείο της επεξεργασίας επιλέγεται η «κατά κόλα» μεταγραφή του κειμένου με στόχο τη διάκριση μικρότερων ή μεγαλύτερων νοημάτων και την ανάδειξη των εμφάσεων. Με τις κατάλληλες επισημάνσεις ή και μετακινήσεις λέξεων θα φωτιστούν οι αρμοί, οι αντιθέσεις και οι συμμετρίες του κειμένου. Θα αναζητηθούν τα πρωτεύοντα νοήματα στις κύριες προτάσεις, τα δευτερεύοντα στις δευτερεύουσες προτάσεις, τα τριτεύοντα στις μετοχικές προτάσεις και τα συμπληρωματικά στους προσδιορισμούς. Στη συνέχεια, με τη βοήθεια λογισμικών κατασκευής εννοιολογικού χάρτη επιχειρείται η διαγραμματική παρουσίαση των δομικών χαρακτηριστικών του κειμένου και η συντακτική ανάλυση επιλεγμένων προτάσεων.

Βασικό στοιχείο του σωκρατικού λόγου είναι η ερώτηση και η απορία. Το πρώτο γίνεται φανερό από τη συχνή παρουσία του ερωτηματικού και το δεύτερο με την ευρύτατη χρήση τύπων του ρήματος «θαυμάζω». Κρίνεται σκόπιμο, λοιπόν, να μελετήσουν οι μαθητές τις ευθείες ερωτήσεις και να ασκηθούν στη μετατροπή τους σε πλάγιες, αξιοποιώντας τη θεωρία του σχολικού εγχειριδίου, αλλά και του υλικού που υπάρχει στην Πύλη για την Ελληνική γλώσσα.

Το κείμενο προσφέρεται, επίσης, για επανάληψη στους αρχικούς χρόνους και στην κλίση γνωστών και συνηθισμένων ρημάτων, αλλά και για εξάσκηση στα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων που τους είναι ήδη γνωστά. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω ασκήσεων που θα δημιουργήσουν οι ίδιοι μαθητές για να τις επιλύσουν οι συμμαθητές τους.

Το αρχαίο κείμενο, όμως, δεν είναι μόνο γλώσσα, είναι και νόημα και περιεχόμενο, κάτι που δεν λαμβάνεται καθόλου υπόψη από την ισχύουσα διδακτική πρακτική. Μια σειρά δραστηριοτήτων, διαφορετικών για κάθε ομάδα, που περιέχονται στο τελευταίο Φύλλο Εργασίας, έχουν ως στόχο την ανάδειξη του νοήματος του κειμένου και την προσέγγισή του με σύγχρονη οπτική. Στη φάση αυτή, παράγονται κείμενα δοκιμιακού τύπου στα πλαίσια της διαθεματικότητας (Έκθεση - Έκφραση).

Για τον έλεγχο της εμπέδωσης και την αποτίμηση της προσπάθειας προβλέπεται η επίλυση ενός σύνθετου ηλεκτρονικού τεστ, ενώ για την αξιολόγηση οι μαθητές

συμπληρώνουν ανώνυμα ένα έντυπο ή ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο που έχει κυρίως ανατροφοδοτικό χαρακτήρα.

Ακολουθεί λεπτομερής παρουσίαση της διδακτικής πρότασης:

Σε τμήμα δεκαέξι (16) μαθητών (πράγμα απόλυτα φυσιολογικό για τμήμα κατεύθυνσης της Γ΄ Λυκείου) οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες με κριτήριο την ισόρροπη και συμμετρική κατανομή του επιπέδου γνώσεων και την επιθυμητή για τον διδάσκοντα διασπορά των δεξιοτήτων. Ο χώρος υλοποίησης μπορεί να είναι το σχολικό εργαστήριο ή ακόμη και η μαθητική αίθουσα, εφόσον διαθέτει διαδραστικό πίνακα ή βιντεοπροβολέα, ασύρματο διαδίκτυο και σε κάθε ομάδα αντιστοιχεί τουλάχιστον ένας φορητός υπολογιστής.

Είναι σαφές ότι στους μαθητές της Γ΄ Λυκείου επικρατεί το άγχος των πανελληνίων εξετάσεων και, κατ' επέκταση, το ωφελμιστικό πνεύμα που εκφράζεται με την επιθυμία για διδασκαλία «φροντιστηριακού» τύπου. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η εισαγωγή των ΤΠΕ πιθανόν να αντιμετωπιστεί αρνητικά από τους μαθητές και να μην τύχει της προσδοκώμενης υποδοχής, δεδομένου ότι υπάρχει απομάκρυνση από τα παραδοσιακά πρότυπα και απαιτείται προσπάθεια και ενεργητική συμμετοχή. Για την αποφυγή αυτού του κινδύνου είναι πολύ σημαντικό όλες οι δραστηριότητες να υλοποιηθούν στα πλαίσια του σχολείου και να μην μεταφέρονται ως εργασίες στο σπίτι.

Έτσι, λοιπόν, είναι πολύ σημαντικό να πεισθούν οι μαθητές ότι το όλο εγχείρημα αξίζει τον κόπο και ότι θα υπάρξει γι αυτούς προστιθέμενη αξία που δεν θα περιορίζεται αποκλειστικά στο επίπεδο των γνώσεων. Στόχος είναι να ανακαλύψουν οι μαθητές τις δυνατότητες που παρέχουν οι ΤΠΕ για μια πιο ουσιαστική προσπέλαση των αρχαίων κειμένων και να απολαύσουν ως μια ευχάριστη περιπέτεια μια διαφορετική διδακτική πρακτική.

Η υλοποίηση της διδακτικής πρότασης γίνεται σε τέσσερις φάσεις με Φύλλα που άλλοτε είναι κοινά και άλλοτε διαφορετικά για κάθε ομάδα.

Α΄ Φάση:

Γνωριμία με το κείμενο, αναγνωριστική προσέγγιση, συσχετισμός με το γνωστό

Σε αυτή τη φάση, διάρκειας μιας ώρας, το Φύλλο Εργασίας είναι κοινό για όλες τις ομάδες με στόχο να δημιουργηθεί το αναγκαίο κοινό υπόβαθρο από το οποίο θα ξεκινήσουν και στο οποίο θα καταλήξουν οι επιμέρους δραστηριότητες.

Αρχικά, οι ομάδες μεταφέρουν στον υπολογιστή τους από το διαδίκτυο το αρχαίο κείμενο και το μορφοποιούν κατάλληλα. Η δραστηριότητα αυτή είναι απλή και δεν αναμένεται να διαρκέσει πάνω από τρία λεπτά (3'). Ο διδάσκων προσφέρει βοήθεια, εάν και εφόσον χρειαστεί. Είναι πολύ σημαντικό να δοθούν περισσότεροι του ενός διαδικτυακοί σύνδεσμοι για τη μεταφορά του αρχαίου κειμένου στον υπολογιστή των μαθητών, προκειμένου να διαπιστωθεί από τους μαθητές η πυκνή παρουσία των αρχαίων κειμένων στο διαδίκτυο, κυρίως σε αγγλόφωνους ιστοτόπους, γεγονός που αποδεικνύει και την αξία των κειμένων αυτών.

Στη συνέχεια, οι μαθητές εύκολα ξεχωρίζουν τα πρόσωπα του κειμένου, (Σωκράτης, Πρωταγόρας, Θεαίτητος) ανακαλώντας γνώσεις γι αυτά από τα φιλοσοφικά κείμενα. Στη φάση αυτή, επιτυγχάνεται η σύνδεση της διδασκαλίας του «άγνωστου» κειμένου με το «γνωστό» και κεντρίζεται το ενδιαφέρον των μαθητών. Μπορεί, με υποκίνηση του διδάσκοντος, να γίνει κάποια σχετική συζήτηση που δεν θα ξεπερνά σε διάρκεια τα πέντε λεπτά (5'), με στόχο την ενεργοποίηση των «αδύναμων» ή αδιάφορων μαθητών.

Ο Πρωταγόρας και ο Θεαίτητος διαφέρουν ως προς την αφηγηματική τεχνική. Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν από το σχολικό εγχειρίδιο την αφηγηματική τεχνική του Πρωταγόρα σε επίπεδο καθαρά θεωρητικό μέσω της απομνημόνευσης. Η σχετική δραστηριότητα, που είναι αρκετά απλή, στοχεύει στην πληρέστερη κατανόηση και τον εντοπισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε τεχνικής, μέσω της συγκριτικής έρευνας και της συνθετικής απεικόνισης των πορισμάτων. Οι ΤΠΕ εδώ αξιοποιούνται σε μορφή καθαρά εργαλειακή. Αναμένεται οι μαθητές να μάθουν να επιβεβαιώνουν με στοιχεία τις θεωρητικές τους γνώσεις και να αξιοποιούν τον κειμενογράφο ή τα υπολογιστικά φύλλα για σύγκριση, τεκμηρίωση, εξαγωγή και παρουσίαση ασφαλών συμπερασμάτων. Στα πλαίσια της διαθεματικότητας (Εκθεση – Έκφραση), καλούνται οι μαθητές να καταγράψουν τα πορίσματά τους σε μια παράγραφο αναπτυγμένη με τη μέθοδο της σύγκρισης – αντίθεσης.

Τα έργα του Πλάτωνα έχουν διαλογική μορφή και, κατά συνέπεια, κυρίαρχο το στοιχείο της προφορικότητας. Με δεδομένο ότι κάθε γένος και είδος αρχαίου κειμένου εμπεριέχει, λίγο πολύ, και τη "μέθοδο" ανάγνωσής του, ζητείται από τους μαθητές να εντοπίσουν τα στοιχεία της προφορικότητας και της διαλογικότητας (κλητικές προσφωνήσεις, β' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο, ατελείς προτάσεις, ήπια ή έντονα ερωτήματα κ.λπ.) και στη συνέχεια να προβούν σε αντίστοιχου τύπου αναγνώσεις, υποδυόμενοι ρόλους. Για κάθε ενδεχόμενο προσφέρεται και μια ανάγνωση έτοιμη. Η δραστηριότητα αυτή στοχεύει να μνήσει τους μαθητές και σε διαφορετικού τύπου αναγνώσεις και προσεγγίσεις του αρχαίου κειμένου (ανάλογα πάντα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του) πέρα από τη γραμματικοσυντακτική ανάλυση. Η καλύτερη αναγνωστική «εκδοχή» κάθε ομάδας θα καταγραφεί σε ηχητικό αρχείο. Το ίδιο θα επαναληφθεί και στο τέλος του σεναρίου, δηλαδή οι ομάδες θα ξαναδιαβάσουν το αρχαίο κείμενο, γνωρίζοντας πλέον το περιεχόμενο και το νόημά του. Μέσα από την κατάδειξη της διαφοράς αναμένεται να αποκομίσουν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τη σχέση ορθής ανάγνωσης και βαθμού κατανόησης.

Η πρώτη γνωριμία με το κείμενο τελειώνει με την αναζήτηση πληροφοριών για τον διάλογο «Θεαίτητος» - ώστε να γίνει κατανοητή η σχέση του αποσπάσματος με το όλον - και σύντομο βιογραφικό, για τα πρόσωπα που συμμετέχουν.

Με την ολοκλήρωση της πρώτης ώρας αναμένεται να έχουν οι μαθητές μια πρώτη επαφή με το κείμενο, τα διαλεγόμενα πρόσωπα, την αφηγηματική τεχνική και, ενδεχομένως, μια αμυδρή εικόνα για το περιεχόμενό του. Μέσα από την αναπόδραστη σύνδεση με τον διάλογο του Πλάτωνα «Πρωταγόρας», αναμένεται να τονωθεί το ενδιαφέρον των μαθητών, αφού δεν θα νιώσουν πως το περιβάλλον είναι «άγνωστο». Με την ολοκλήρωση του σεναρίου προσδοκείται να διευρύνουν οι μαθητές την οπτική τους στα διάφορα φιλοσοφικά ζητήματα που αναφέρονται στον «Πρωταγόρα», να τεκμηριώνουν θεωρητικά σχήματα, να συγκρίνουν και να αξιολογούν ιδέες, απόψεις, συμπεριφορές και στάσεις και να προβάλλουν αυτά τα ζητήματα στο παρόν.

Ενδεχομένως οι δραστηριότητες της πρώτης διδακτικής ώρας να δίνουν την εντύπωση ότι ξεφεύγουν από τους σκοπούς του μαθήματος και τις ακολουθούμενες συμπεριφοριστικού τύπου πρακτικές, ωστόσο επιλύουν δυο εγγενή προβλήματα της διδασκαλίας του αδίδακτου κειμένου: την αποσύνδεσή του από το διδαγμένο κείμενο και τον αποσπασματικό του χαρακτήρα. Η γλωσσική κατάκτηση του κειμένου από τους μαθητές θα γίνει στο επόμενο διδακτικό δίωρο, που για λόγους μεθοδολογίας πρέπει να είναι συνεχές. Είναι πολύ σημαντικό η μετάβαση από το πρώτο Φύλλο Εργασίας που είναι κοινό για όλες τις ομάδες στο δεύτερο που είναι διαφορετικό για κάθε ομάδα να γίνει ομαλά και μεθοδικά.

Μεταβαίνοντας από το πρώτο στο δεύτερο Φύλλο Εργασίας

Πριν να παραδώσουν οι ομάδες στον διδάσκοντα ή να αναρτήσουν σε καθορισμένο διαδικτυακό τόπο τα συμπληρωμένα Φύλλα Εργασίας απαντούν εμπειριστατωμένα σε απλές ερωτήσεις σχετικά με το αν ο λόγος του κειμένου είναι μακροπερίοδος ή βραχυπερίοδος, αν κυριαρχεί η παρατακτική ή η υποτακτική σύνδεση κι αν το κείμενο θα μπορούσε να καταταμηθεί σε επί μέρους ενότητες με βάση κάποιο σκεπτικό ή κριτήριο. Αφού δοθούν οι σχετικές απαντήσεις και το κείμενο χωριστεί εύκολα σε δύο ενότητες, δίνονται τα Φύλλα Εργασίας στις ομάδες μετά από κλήρωση, τόσο σε έντυπη όσο και σε ηλεκτρονική μορφή. Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουν οι ομάδες τις δραστηριότητες και των άλλων ομάδων, ώστε να αποκτήσουν μια ολιστική αντίληψη για το εύρος και τη σκοποθεσία της διδακτικής πρότασης.

Επειδή οι μαθητές με βάση την ακολουθούμενη διδακτική πρακτική στη διδασκαλία του αδίδακτου κειμένου μεταφέρουν ένα μέρος των εργασιών τους στο σπίτι, κρίνεται σκόπιμο να ανατεθεί για το σπίτι η μελέτη κάποιων απλών στοιχείων ή πηγών που θα τους βοηθήσουν στην περαιτέρω κατανόηση του κειμένου. Καλή είναι, επίσης, και μια πρώτη, έστω επιδερμική, επαφή με το σύνολο του κειμένου, ώστε να αποκτήσουν τη σχετική εξοικείωση με την ατμόσφαιρα του κειμένου. Η ατομική ενασχόληση του μαθητή με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να κινείται σε προαιρετική βάση, ωστόσο πρέπει να είναι σύντομη, ώστε να μην αποβεί κοπιαστική, αφού στοχεύει αποκλειστικά στην επέκταση της δυνατότητας των ατομικών

συνεισφορών στην ομαδική δραστηριότητα που αποτελεί και τη βασική παράμετρο της συγκεκριμένης διδακτικής πρότασης.

Β' Φάση

Αποδόμηση του κειμένου και μεταφραστική απόπειρα

Στη φάση αυτή, που διαρκεί δυο συνεχόμενες διδακτικές ώρες, [οι ομάδες](#) επιχειρούν να αποδομήσουν το κείμενο και, στη συνέχεια, να προχωρήσουν στη μετάφραση. Η πρώτη και η δεύτερη ομάδα ασχολείται με την πρώτη ενότητα του κειμένου, ενώ η τρίτη και η τέταρτη ομάδα με τη δεύτερη ενότητα. Ένα μέλος κάθε ομάδας ενημερώνει προφορικά τον καθηγητή αλλά και τις άλλες ομάδες σχετικά με τις πρώτες εκτιμήσεις και την πρόοδο των εργασιών. Με τον τρόπο αυτό τα επιμέρους συνδέονται με το όλον, υπό την εποπτεία του διδάσκοντος, ο οποίος ενθαρρύνει, υποβοηθά και κατευθύνει τη διαδικασία. Στις ομάδες δίνεται ένα βοηθητικό αρχείο που προσφέρει πληροφορίες για τις λέξεις που εκτιμάται ότι θα δυσκολέψουν τους μαθητές και προβλέπει και μια σύντομη δραστηριότητα για κάθε ομάδα. Εφόσον οι μαθητές δεν καλύπτονται από το βοηθητικό αρχείο, μπορούν να αξιοποιήσουν τις ψηφιακές πηγές που τους προτείνονται. Στη συνέχεια, οι μαθητές αξιοποιούν τις δυνατότητες της ψηφιακής γραφής προκειμένου να αποδομήσουν τον μακροπερίοδο λόγο (μετακινώντας λέξεις ή νοηματικά σύνολα, υπογραμμίζοντας ή εμφανίζοντας τις αρθρώσεις του κειμένου, αναδιατάσσοντας το κείμενο με τη μέθοδο «κατά κώλα», δημιουργώντας διαγράμματα κ.λπ.) και να οδηγηθούν στη μετάφραση. Στη συνέχεια, συγκρίνουν τη μετάφρασή τους με άλλες τρεις, προκειμένου να λάβουν ισχυρή ανατροφοδότηση. Καλό είναι να προκληθεί και κάποιος διάλογος πάνω σε διάφορες μεταφραστικές εκδοχές, προκειμένου να καταστεί φανερό η υποκειμενικότητα που αναπόδραστα ενέχει κάθε μεταφραστική απόπειρα. Η δραστηριότητα αυτή αναμένεται να τονώσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους εξοικειώσει με τη χρήση των διάφορων εργαλείων επεξεργασίας και σχηματικής αναπαράστασης των κειμένων. Με την ολοκλήρωση της δεύτερης φάσης αναμένεται οι μαθητές να είναι σε θέση να κατανοούν τις πολλαπλές δυνατότητες που προσφέρουν οι ΤΠΕ στην

επισήμανση και ανάδειξη των κειμενικών δομών και εμφάσεων, γεγονός που διευκολύνει και την εξαγωγή της μετάφρασης.

Γ' Φάση

Γραμματική και Συντακτικό

Στη φάση αυτή, διάρκειας μιας ώρας, οι μαθητές υλοποιούν εύκολες δραστηριότητες πάνω σε θέματα γραμματικής και συντακτικού που τους είναι ήδη γνωστά, δεδομένου ότι τόσο στο γυμνάσιο όσο και στο λύκειο τα φαινόμενα έχουν ήδη διδαχθεί κατ' επανάληψη. Παράλληλα κάθε ομάδα δημιουργεί και ένα αρχείο με ασκήσεις γραμματικής ή συντακτικού και το προωθεί για επίλυση στις άλλες ομάδες. Στη φάση αυτή, οι μαθητές συνεργάζονται, αυτενεργούν, αναπτύσσουν ένα είδος άτυπης άμιλλας και ασκούν την κριτική τους ικανότητα, αφού μέσα από τις επιλογές των ερωτήσεων πρέπει να καλύψουν μια μεγάλη ποσότητα διδακτέας ύλης.

Δ' Φάση

Μελέτη και κατανόηση συντακτικού φαινομένου

Στη φάση αυτή, διάρκειας μιας ώρας, οι μαθητές μέσα από παραδείγματα και εξάσκηση οδηγούνται επαγωγικά στην κατανόηση της λειτουργίας του μηχανισμού μετατροπής του ευθέος λόγου σε πλάγιο. Συγκρίνουν το φαινόμενο με το αντίστοιχο φαινόμενο της νεοελληνικής και στη συνέχεια δημιουργούν έναν οδηγό με τη διαδικασία της μετάβασης από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο. Παράλληλα, μέσα από παραδείγματα προχωρούν και στην εξαγωγή του κανόνα που ορίζει πότε οι δευτερεύουσες τελικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική ιστορικού χρόνου. Ενδεχομένως οι μαθητές να γνωρίζουν ήδη τα φαινόμενα αυτά, οπότε η δραστηριότητα θα υλοποιηθεί πιο εύκολα. Η δραστηριότητα αυτή κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική δεδομένου ότι οι ασκήσεις μετατροπής ή μετασχηματισμού είναι συνηθισμένες στις πανελλήνιες εξετάσεις, αφού δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι οι μαθητές της Γ' Λυκείου τις έχουν μόνιμα στο μυαλό.

Ε' Φάση

Σύνδεση με το παρόν

Στη φάση αυτή, διάρκειας μιας ώρας, οι μαθητές επιστρέφουν στο νόημα και στα μηνύματα του κειμένου. Κάθε ομάδα υλοποιεί και διαφορετικό Φύλλο Εργασίας. Στόχος των δραστηριοτήτων είναι η σύνδεση του κειμένου με την εποχή του και με το παρόν. Οι δραστηριότητες έχουν ως στόχο τον προβληματισμό των μαθητών και την ουσιαστική εμπλοκή τους σε ζητήματα αξιολόγησης ιδεών, αξιών, στάσεων και συμπεριφορών. Αναζητούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους, αναγνωρίζουν τη διαλεκτική μέθοδο του Σωκράτη, υπερασπίζονται τον απόντα από τη συζήτηση Πρωταγόρα, προβληματίζονται για το γεγονός ότι κανένα έργο των σοφιστών δεν σώθηκε, συγκεντρώνουν πληροφορίες για τον τρόπο συγγραφής και κυκλοφορίας των βιβλίων στην αρχαιότητα και τέλος τοποθετούνται με επιχειρήματα πάνω στο ερώτημα που αποτελεί και τον τίτλο του σεναρίου, αν δηλαδή ο Πρωταγόρας είναι λαϊκιστής, όπως τον χαρακτήρισε έμμεσα ο Σωκράτης. Έτσι το κείμενο αποκτά άλλη διάσταση και προβάλλεται δυναμικά στο παρόν. Στη φάση αυτή, υπάρχει και το στοιχείο της διαθεματικότητας, (Φιλοσοφικός Λόγος, Έκθεση-Έκφραση, Ιστορία) τόσο σε επίπεδο προσέγγισης όσο και σε επίπεδο παραγωγής λόγου. Οι ΤΠΕ στη φάση αυτή χρησιμοποιούνται ως ερευνητικά εργαλεία αλλά και ως εργαλεία συγγραφής και παρουσίασης συγκεκριμένων κειμένων. Με το πέρας των εργασιών οι μαθητές γνωστοποιούν στους συμμαθητές τους τις εργασίες, και απαντούν σε ένα απαιτητικό ηλεκτρονικό τεστ εφ' όλης της ύλης που διεξήλθε η διδακτική πρόταση προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο οι μαθητές κατανόησαν τα διάφορα φαινόμενα ή ζητήματα που τέθηκαν. Η αξιολόγηση μπορεί να γίνει μέσω έντυπου ή ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου. Μπορεί να προκληθεί και σύντομη συζήτηση σχετικά με τον βαθμό επίτευξης των στόχων και κατάθεση της κτηθείσας εμπειρίας και προτάσεων από τους μαθητές.

Η αξιολόγηση θα γίνει με την επίλυση εκ μέρους των μαθητών ενός σύνθετου ηλεκτρονικού τεστ και τη συμπλήρωση ειδικού ερωτηματολογίου, ώστε να διαπιστωθεί ο βαθμός επίτευξης των στόχων που τέθηκαν και να αναδειχθούν οι δυσκολίες που συναντήθηκαν. Καλό είναι, επίσης, στη φάση αυτή να προκληθεί σύντομος διάλογος για το αν θα μπορούσε να εγερθεί γόνιμος αντίλογος στην άποψη του Σωκράτη.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α' Φάση (1 διδακτική ώρα)

Φύλλο Εργασίας κοινό για όλες τις ομάδες

1. Να μεταφέρετε στον κειμενογράφο του υπολογιστή σας το απόσπασμα από τον «Θεαίτητο» του Πλάτωνα (161b-e): «ΣΩ. Οἴσθ' οὖν, ᾧ Θεόδωρε, δημιουργούμενον λέγειν τὸν Πρωταγόραν», αφού αναζητήσετε το κείμενο στη [Βικιθήκη](#) ή στην ψηφιακή βιβλιοθήκη του [Περσέα](#). και να το μορφοποιήσετε κατάλληλα το [κείμενο](#) (γραμματοσειρά Palatino Linotype 16, διάστιχο 1,5) αφαιρώντας τις υπερσυνδέσεις, εάν υπάρχουν.
2. Αναγνώστε προσεκτικά το κείμενο και [απαντήστε σύντομα](#) στα παρακάτω:
 - Ποια είναι τα διαλεγόμενα πρόσωπα;
 - Για ποιο πρόσωπο γίνεται λόγος
 - Ποιο είναι το αντικείμενο της συζήτησης στο συγκεκριμένο απόσπασμα;
3. Αντλώντας στοιχεία από το διαδίκτυο, γράψτε ένα πολύ σύντομο βιογραφικό για τα πρόσωπα που σας είναι άγνωστα (Θεαίτητος, Θεόδωρος) και ένα πολύ [συνοπτικό κείμενο](#) για το περιεχόμενο του πλατωνικού διαλόγου «Θεαίτητος»
4. Στη [σελίδα 49](#) του σχολικού σας εγχειριδίου (Εισαγωγή στον «Πρωταγόρα») αναφέρονται θεωρητικά στοιχεία σχετικά με την αφηγηματική τεχνική του Πλάτωνα στον διάλογο «Πρωταγόρας». Αξιοποιώντας τα [Σώματα κειμένων](#) της [Πύλης για την Ελληνική γλώσσα](#), να τεκμηριώσετε τις θεωρητικές σας γνώσεις παραθέτοντας τις λέξεις-κλειδιά του αρχαίου κειμένου. Στη συνέχεια, να κάνετε το ίδιο και για τον «Θεαίτητο» στηριζόμενοι στο απόσπασμα που σας δόθηκε. Διαφέρει η αφηγηματική τεχνική των δύο πλατωνικών έργων; Τα πορίσματα της έρευνά σας να καταγραφούν σε μια παράγραφο (δέκα έως δεκαπέντε σειρών) με τη μέθοδο της σύγκρισης-αντίθεσης.
5. Τα έργα του Πλάτωνα, ως γνωστόν, έχουν διαλογική μορφή και κατά συνέπεια κυρίαρχο το στοιχείο της προφορικότητας και της διαλογικότητας. Εντοπίστε στο κείμενο τα στοιχεία αυτά (π.χ. κλητική προσφώνηση) και, στη συνέχεια,

προσπαθήστε πειραματιζόμενοι στα πλαίσια της ομάδας να διαβάσετε με «προφορικό» τρόπο το κείμενο υποδύομενοι τα διαλεγόμενα πρόσωπα (μπορείτε να βοηθηθείτε και από [μια άλλη ανάγνωση](#)). Την καλύτερη αναγνωστική εκδοχή να την καταγράψετε σε ένα αρχείο (είτε με το λογισμικό ηχογράφησης των Windows είτε με το λογισμικό [Audacity](#)) και να το αποθηκεύσετε προσωρινά, ώστε να το συγκρίνετε στη συνέχεια με το αρχείο που θα κατασκευάσετε ως ομάδα σε επόμενη φάση, όταν πλέον θα γνωρίζετε ακριβώς το περιεχόμενο του κειμένου.

Η σύνδεση της Α΄ με τη Β΄ Φάση επιτυγχάνεται με τις παρακάτω ερωτήσεις του διδάσκοντος προς τους μαθητές:

- Ο λόγος στο συγκεκριμένο απόσπασμα είναι μακροπερίοδος ή βραχυπερίοδος;
- Κυριαρχεί η παρατακτική ή η υποτακτική σύνδεση;
- Θα μπορούσε να χωριστεί το κείμενο σε ενότητες. Ποιο είναι το κριτήριο στο οποίο στηρίζεται η πρότασή της ομάδας σας;

Όλοι συμφωνούν, ότι κυριαρχεί ο μακροπερίοδος λόγος, η υποτακτική σύνδεση και το κείμενο χωρίζεται σε δυο μεγάλες ενότητες.

Δεπτομερείς οδηγίες:

Ο διδάσκων τονίζει ότι κατά την επόμενη διερευνητική φάση οι ομάδες θα υλοποιήσουν διαφορετικά Φύλλα Εργασίας μέσω κλήρωσης. Ακολουθεί κλήρωση για τα Φύλλα Εργασίας της Β΄ Φάσης και κάθε ομάδα επιλέγει τον εκπρόσωπό της ο οποίος θα βρίσκεται σε διαδικτυακή επικοινωνία με τον διδάσκοντα για τυχόν ελλείψεις, προβλήματα και απορίες.

Οι ομάδες παραδίδουν στον διδάσκοντα τα συμπληρωμένα Φύλλα Εργασίας (ή τα ανεβάζουν σε ιστολόγιο ή σε Wiki) και παραλαμβάνουν το νέο Φύλλο σε έντυπη μορφή, το οποίο αποστέλλεται και ηλεκτρονικά στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο της κάθε ομάδας. Είναι πολύ σημαντικό όλες οι ομάδες να γνωρίζουν τις δραστηριότητες που θα υλοποιήσουν οι άλλες ομάδες.

Καλό είναι στην πρώτη ώρα εφαρμογής του σεναρίου να ενσωματωθούν και τα 2 διαλείμματα για την αύξηση του διδακτικού χρόνου, ώστε το σενάριο να υλοποιείται ομαλά και χωρίς πίεση.

Β' Φάση (2 συνεχόμενες διδακτικές ώρες)

Φύλλο Εργασίας διαφορετικό για κάθε ομάδα

1. Στις [σελίδες 24-5](#) (οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στη διδακτέα ύλη) του σχολικού σας εγχειριδίου παρέχονται πληροφορίες κρίσιμες για την κατανόηση του αδιδακτου κειμένου. Να αποδώσετε διαγραμματικά τις πληροφορίες αυτές (τουλάχιστον πέντε) και να τις τεκμηριώσετε με αναφορές από το [κείμενο του Διογένη Λαέρτιου](#), συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα.

A/a	Πληροφορία	Κειμενική αναφορά
1		
2		
3		
4		
5		
6		

2. Αφού συμβουλευτείτε το [συμπληρωματικό υλικό για γλωσσική εξομάλυνση](#) (για εξοικονόμηση χρόνου) να υλοποιήσετε τις δραστηριότητες που περιέχονται σε αυτό: η πρώτη ομάδα την 1^η δραστηριότητα, η δεύτερη τη 2^η κ.ο.κ. Το ψηφιακό αρχείο με τις δραστηριότητες που θα παραγάγετε να το ανεβάσετε στο δικτυακό χώρο του μαθήματος.

3. Χρωματίστε έντονα στο κείμενο τα ρήματα (με κόκκινο χρώμα), τις μετοχές (με μπλε χρώμα) και τα ουσιαστικά επίθετα ή αντωνυμίες που βρίσκονται σε πτώση ονομαστική (καφέ χρώμα) [μπορείτε να δείτε [εδώ](#) και [εδώ](#)]. Δημιουργήστε [πίνακα](#) με λέξεις που εμφανίζονται περισσότερες από 2 φορές στο κείμενο.

4. Συζητήστε στα πλαίσια της ομάδας [τι μπορεί να είναι](#) από συντακτική άποψη κάποιος όρος που βρίσκεται σε ονομαστική και, με βάση τις παραδοχές σας, αναγνωρίστε συντακτικά τους όρους του κειμένου που βρίσκονται σε ονομαστική. Παράλληλα, να τοποθετήσετε, εφόσον δεν υπάρχει, το λογικό υποκείμενο στα ρήματα του κειμένου α' και β' προσώπου ενικού και πληθυντικού. (έγώ, σύ οὗτος ἡμεῖς ὑμεῖς οὗτοι) [δείτε [εδώ](#) και [εδώ](#)].

5. Να επεξεργαστείτε το κείμενο της ενότητας με τη μέθοδο «κατά κώλα» αναδιατάσσοντας το κείμενο ή μετακινώντας τις λέξεις. Με την κατάλληλη διάταξη των λέξεων και τις χρωματικές επισημάνσεις να αναδείξετε τις αρθρώσεις, τις αντιθέσεις και τις εμφάσεις, εντοπίζοντας τους αντίστοιχους γλωσσικούς δείκτες. [συμβουλευτείτε τα [1](#), [2](#) και [3](#)].
6. Με τη βοήθεια του λογισμικού κατασκευής εννοιολογικών χαρτών ([CmapTools](#), [Inspiration](#)) να αποδώσετε σχηματικά τους βασικούς νοηματικούς άξονες του κειμένου.
7. Γράψτε τώρα τη μεταφραστική σας εκδοχή, προτείνοντας και εναλλακτικές λύσεις στα σημεία που είναι σκοτεινά ή αμφιλεγόμενα. Η πρώτη και η τρίτη ομάδα να αποδώσει τη μετάφραση κατά λέξη και με βάση τη σύνταξη, ενώ η δεύτερη και η τέταρτη κάπως πιο ελεύθερα, δίνοντας έμφαση στην επικοινωνιακή περίσταση σε ρέον κείμενο της νέας ελληνικής. Αφού διαβάσετε τη μετάφρασή σας στην ολομέλεια του τμήματος, να τη συγκρίνετε, στη συνέχεια, με άλλες μεταφράσεις πιο ελεύθερες από το διαδίκτυο [δείτε ενδεικτικά [1](#) και [2](#)] και [μία του διδάσκοντος](#) που αποδίδει το περιεχόμενο κατά λέξη .

Γ' Φάση (1 διδακτική ώρα)

Φύλλο Εργασίας διαφορετικό για κάθε ομάδα

1^η ομάδα

1. Δημιουργήστε ασκήσεις γραμματικής, κατά το πρότυπο των ερωτήσεων που τίθενται στις πανελλήνιες εξετάσεις, σε ένα αρχείο Word. Πιο συγκεκριμένα επιλέξτε είκοσι λέξεις του κειμένου (τέσσερα ουσιαστικά, τέσσερις αντωνυμίες τρία επίθετα, και εννέα ρηματικούς τύπους) και για την καθεμία να ζητάτε έναν συγκεκριμένο τύπο, ώστε να καλύπτετε όσο γίνεται περισσότερο εύρος της ύλης. Παράλληλα, να σημειώσετε και τις σωστές απαντήσεις, για τις οποίες θα ζητήσετε την έγκριση του καθηγητή. Στη συνέχεια, να εκτυπώσετε (ή να το δώσετε και σε ψηφιακή μορφή, εφόσον υπάρχει δυνατότητα γραφής σε πολυτονικό) το αρχείο και να το προωθήσετε προς επίλυση στη δεύτερη ομάδα.
2. Διατυπώστε πρώτα προφορικά στα πλαίσια της ομάδας και, στη συνέχεια, αξιοποιώντας ψηφιακές πηγές έναν κατάλογο με τους αρχικούς χρόνους των ρημάτων του κειμένου και κοινοποιήστε τον και στις άλλες ομάδες.
3. Απαντήστε στις ασκήσεις που ετοίμασε για σας η δεύτερη ομάδα

2^η ομάδα

1. Δημιουργήστε ασκήσεις γραμματικής, κατά το πρότυπο των ερωτήσεων που τίθενται στις πανελλήνιες εξετάσεις, σε ένα αρχείο Word. Πιο συγκεκριμένα επιλέξτε είκοσι λέξεις του κειμένου (τέσσερα ουσιαστικά, τέσσερις αντωνυμίες τρία επίθετα, και εννέα ρηματικούς τύπους) και για την καθεμία να ζητάτε έναν συγκεκριμένο τύπο, ώστε να καλύπτετε όσο γίνεται περισσότερο εύρος της ύλης. Παράλληλα, να σημειώσετε και τις σωστές απαντήσεις για τις οποίες θα ζητήσετε την έγκριση του καθηγητή. Στη συνέχεια, να εκτυπώσετε (ή να το δώσετε και σε ψηφιακή μορφή, εφόσον υπάρχει δυνατότητα γραφής σε πολυτονικό) το αρχείο και να το προωθήσετε προς επίλυση στην πρώτη ομάδα.
2. Δημιουργήστε ένα πίνακα με τους τρεις βαθμούς των επιθέτων και των επιρρημάτων του κειμένου και κοινοποιήστε τον και στις άλλες ομάδες. Σε περίπτωση δυσκολίας, υποβοηθήστε τη μνήμη σας αξιοποιώντας τις παρακάτω πηγές: τη σχολική γραμματική και το ψηφιακό φροντιστήριο του Υπουργείου Παιδείας [μπορείτε να δείτε και εδώ].
3. Απαντήστε στις ασκήσεις που ετοίμασε για σας η πρώτη ομάδα

3^η ομάδα

1. Δημιουργήστε ασκήσεις συντακτικού, κατά το πρότυπο των ερωτήσεων που τίθενται στις πανελλήνιες εξετάσεις σε ένα αρχείο Word . Πιο συγκεκριμένα επιλέξτε δέκα λέξεις του κειμένου και ζητήστε να εντοπίσουν τον συντακτικό τους ρόλο. Φροντίστε να καλύψετε όσο γίνεται περισσότερα συντακτικά φαινόμενα. Επίσης, να κατασκευάσετε μία άσκηση μετασχηματισμού (υποθετικοί λόγοι, ανάλυση μετοχή σε δευτερεύουσα πρόταση, ευθύς και πλάγιος λόγος). Παράλληλα, να σημειώσετε και τις σωστές απαντήσεις για τις οποίες θα ζητήσετε την έγκριση του καθηγητή. Στη συνέχεια, να εκτυπώσετε το αρχείο και να το προωθήσετε προς επίλυση στην τέταρτη ομάδα.
2. Να εντοπίσετε τέσσερις δευτερεύουσες προτάσεις (διαφορετικού είδους) και να τις αναλύσετε πλήρως από συντακτική άποψη. Το αποτέλεσμα να το παρουσιάσετε σχηματικά με λογισμικό κατασκευής εννοιολογικού χάρτη ([CmapTools](#)) ή με τρόπο της επιλογής σας. Κοινοποιήστε την εργασία σας και στις άλλες ομάδες.
3. Απαντήστε στις ασκήσεις που ετοίμασε για σας η τέταρτη ομάδα

4^η ομάδα

1. Δημιουργήστε ασκήσεις συντακτικού, κατά το πρότυπο των ερωτήσεων που τίθενται στις πανελλήνιες εξετάσεις σε ένα αρχείο Word. Πιο συγκεκριμένα επιλέξτε δέκα λέξεις του κειμένου και ζητήστε να εντοπίσουν τον συντακτικό τους ρόλο. Φροντίστε να καλύψετε όσο γίνεται περισσότερα συντακτικά φαινόμενα. Επίσης, να κατασκευάσετε μία άσκηση μετασχηματισμού (υποθετικοί λόγοι, ανάλυση μετοχή σε δευτερεύουσα πρόταση, ευθύς και πλάγιος λόγος). Παράλληλα, να σημειώσετε και τις σωστές απαντήσεις για τις οποίες θα ζητήσετε την έγκριση του καθηγητή. Στη συνέχεια, να εκτυπώσετε το αρχείο και να το προωθήσετε προς επίλυση στην τρίτη ομάδα.
2. Να βρείτε στο κείμενο μία περίπτωση υποθετικού λόγου και, στη συνέχεια, να τον μετατρέψετε σε όλες τις δυνατές περιπτώσεις, τονίζοντας με ιδιαίτερο χρωματισμό το σύνδεσμο εισαγωγής και την έγκλιση της εκφοράς. Κοινοποιήστε την εργασία σας στον καθηγητή και στις άλλες ομάδες.
3. Απαντήστε στις ασκήσεις που ετοίμασε για σας η τρίτη ομάδα.

Δ' Φάση (1 διδακτική ώρα)

Φύλλο Εργασίας κοινό για κάθε ομάδα

1. Αφού μελετήσετε με προσοχή τα παρακάτω διαγράμματα [Πλάγιος λόγος 1](#) και [Πλάγιος λόγος 2](#), να μετατρέψετε τις παρακάτω περιπτώσεις σε πλάγιο λόγο, εξαρτώντας τες πρώτα από αρκτικό και στη συνέχεια από ιστορικό χρόνο:

- Ευκλείδης: Άρτι, (ήκεις) ὦ Τερψίων, ἢ πάλαι ἐξ ἀγροῦ;
- Τερψίων: Τίνες ἦσαν, ὦ Εὐκλείδη, οἱ λόγοι; ἔχοις ἂν μοι διηγήσασθαι;
- Θεαίτητος: Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες;

2. Στη συνέχεια, δημιουργήστε [έναν διαγραμ3. ματικό οδηγό](#) με τα βήματα της μετατροπής των ευθειών ερωτηματικών προτάσεων σε πλάγιες.

3. Αφού λάβετε υπόψη τον τρόπο με τον οποίο εκφέρεται η τελική πρόταση του κειμένου και το παρακάτω παράδειγμα «Ἐβουλόμην δ' ἂν Σίμωνα τὴν αὐτὴν γνώμην ἐμοὶ ἔχειν, ἵνα ῥαδίως ἔγνωτε τὰ δίκαια» (μτφρ. *Θα ήθελα να έχει ο Σίμων την ίδια γνώμη με μένα, για να αντιλαμβανόσασταν εύκολα τα δίκαια*) να συντάξετε τον κατάλληλο κανόνα συντακτικού, αφού συγκρίνετε το νόημα των δύο περιπτώσεων.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ

Επίσης, καλό είναι να γίνει και μια ειδική αναφορά στη σύνταξη των ρηματικών επιθέτων, η μελέτη των οποίων προτείνεται για το επόμενο κείμενο θεματογραφίας.

Για εμπέδωση κάποιων φαινομένων που εμφανίζονται στο κείμενο προτείνεται η αξιοποίηση του υλικού που υπάρχει στην Πύλη για την Ελληνική γλώσσα και στο ηλεκτρονικό φροντιστήριο του Υπουργείου Παιδείας.

- Αρχές Σύνταξης της Αρχαιοελληνικής Γλώσσας της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα: [Επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις, ρηματικά επίθετα σε -τέος, οι ερωτηματικές προτάσεις στον πλάγιο λόγο, οι τελικές προτάσεις.](#)
- Ηλεκτρονικό φροντιστήριο του Υπουργείου Παιδείας: [ρηματικά επίθετα σε -τέος, ευθύς και πλάγιος λόγος, παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων.](#)

Ε' Φάση

Φύλλο Εργασίας διαφορετικό για κάθε ομάδα

1^η Ομάδα

1. Αντλώντας στοιχεία από το κείμενο, να εντοπίσετε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κειμενικού είδους και τη μέθοδο με την οποία διαλέγεται ο Σωκράτης. Παράλληλα, να εντοπίσετε τον απροκάλυπτο ειρωνικό τόνο του κειμένου και να ερμηνεύσετε τη σκοπιμότητά του.
2. Δημιουργήστε έναν πίνακα με δυο στήλες. Στην πρώτη στήλη θα γράψετε δέκα λέξεις του κειμένου που εξακολουθούν να υπάρχουν στη νέα ελληνική με την ίδια σημασία και στη δεύτερη δέκα λέξεις του κειμένου που υπάρχουν μεν στη νέα ελληνική αλλά η σημασία τους έχει διαφοροποιηθεί.
3. Δημιουργήστε ένα ηχητικό αρχείο με νέα ανάγνωση του κειμένου και συγκρίνετε την ανάγνωση αυτή με την ανάγνωση που κάνατε την πρώτη φορά. Αν υπάρχουν διαφορές, που τις αποδίδετε; Καταθέστε προφορικά τις απόψεις σας στη συζήτηση που θα επακολουθήσει.

2^η Ομάδα

1. Στο απόσπασμα του «Θεαίτητου» ο Σωκράτης σχολιάζει επικριτικά τις απόψεις που εξέθεσε ο (απών από τη συζήτηση) Πρωταγόρας στο προοίμιο του έργου του «Αλήθεια», που φαίνεται ότι αποτελούσε για την εποχή «εκδοτικό γεγονός». Αφού μελετήσετε το άρθρο που δημοσιεύτηκε στην «Ελευθεροτυπία» με τίτλο [«Είναι τα βιβλία άνθρωποι;»](#) και τους ιστοτόπους στους οποίους παραπέμπουν τα τρία πρώτα αποτελέσματα της μηχανής αναζήτησης [Google](#) με όρο αναζήτησης «τα βιβλία στην αρχαιότητα», να γράψετε ως ομάδα ένα σύντομο δοκιμιακού χαρακτήρα κείμενο και να το αναρτήσετε στο ιστολόγιο του μαθήματος. Στο κείμενό σας να αναφερθείτε στα μέσα και στη διαδικασία έκδοσης βιβλίων στην αρχαιότητα και, παράλληλα, να υποθετηθείτε με επιχειρήματα σχετικά με το ερώτημα αν κατά σύμπτωση ή τύχη σώθηκε το σύνολο του πλατωνικού έργου και μόνο μεμονωμένες φράσεις από τους σοφιστές ή τους προσωκρατικούς φιλοσόφους.
2. Δημιουργήστε ένα ηχητικό αρχείο με νέα ανάγνωση του κειμένου και συγκρίνετε την ανάγνωση αυτή με την ανάγνωση που κάνατε την πρώτη φορά. Αν υπάρχουν διαφορές, που τις αποδίδετε; Καταθέστε προφορικά τις απόψεις σας στη συζήτηση που θα επακολουθήσει.

3^η Ομάδα

1. Ο Πρωταγόρας δεν είναι παρών στη συζήτηση για να υποστηρίξει τις απόψεις του, οι οποίες αμφισβητούνται έντονα και λοιδορούνται από τον Σωκράτη. Ένας από τους τρόπους πειθούς, όπως γνωρίζετε είναι και η [«επίθεση στο ήθος του αντιπάλου»](#). Στοιχειοθετείται κάτι τέτοιο στην περίπτωση του Σωκράτη; Απαντήστε με επιχειρήματα σε μια σύντομη παράγραφο με τη μέθοδο της αιτιολόγησης.
2. Γράψτε ένα σύντομο κείμενο για να υπερασπίσετε τον Πρωταγόρα αποδομώντας τον λόγο του Σωκράτη; Στην εμβάθυνση στη φιλοσοφική σκέψη μπορεί να σας βοηθήσει και το κείμενο του [Σέξτου Εμπειρικού](#) («Προς Λογικούς» Α'), ο οποίος αναφέρεται στο παράδοξο του Πρωταγόρα. Τα κείμενά σας να αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος.
3. Δημιουργήστε ένα ηχητικό αρχείο με νέα ανάγνωση του κειμένου και συγκρίνετε την ανάγνωση αυτή με την ανάγνωση που κάνατε την πρώτη φορά. Αν υπάρχουν διαφορές, που τις αποδίδετε; Καταθέστε προφορικά τις απόψεις σας στη συζήτηση που θα επακολουθήσει.

4^η Ομάδα

I. Ο Σωκράτης ισχυρίζεται στο κείμενο ότι ο Πρωταγόρας διατυπώνει τις απόψεις του «δημούμενος». Για την ερμηνεία της λέξης υπάρχουν οι παρακάτω εκδοχές:

- α) **δημοῦσθαι**: δημοκοπεῖν καὶ ἀντιπαίζειν (Λεξικό της Σούδας)
- β) **δημοῦται**: παίζει, θωπεύει (Ησύχιος).

II. Ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» του (Δ 4, 22-26), [ενότητα 19](#) του σχολικού σας βιβλίου «Φιλοσοφικός Λόγος», αναφέρει: «Στις δημοκρατικές πόλεις που κυβερνιούνται κατά τον νόμο, δεν κάνει ποτέ την εμφάνισή του δημαγωγός, αλλ' είναι οι άριστοι πολίτες που έχουν την πρωτοκαθεδρία. .Οι δημαγωγοί κάνουν την εμφάνιση τους εκεί όπου οι νόμοι δεν αποτελούν την υπέρτατη αρχή.»

III. Στο σχολικό σας εγχειρίδιο «Έκφραση – Έκθεση» Γ' Λυκείου, σ. 176 υπάρχει το κείμενο [«Λαϊκότητα και λαϊκισμός»](#).

1. Αφού μελετήσετε τα παραπάνω ή και άλλες πληροφορίες από το διαδίκτυο, να γράψετε ως ομάδα ένα σύντομο αποδεικτικό δοκίμιο και να το αναρτήσετε στο ιστολόγιο του μαθήματος (έως 300 λέξεις) στο οποίο θα προσδιορίζετε τα κίνητρα και τον τρόπο δράσης του αρχαίου δημαγωγού και του σύγχρονου λαϊκιστή, εξηγώντας παράλληλα γιατί ο όρος «λαϊκιστής» κρίνεται τελείως αδόκιμος για την περίπτωση ενός φιλοσόφου.
2. Δημιουργήστε ένα ηχητικό αρχείο με νέα ανάγνωση του κειμένου και συγκρίνετε την ανάγνωση αυτή με την ανάγνωση που κάνατε την πρώτη φορά. Αν υπάρχουν διαφορές, που τις αποδίδετε; Καταθέστε προφορικά τις απόψεις σας στη συζήτηση που θα επακολουθήσει.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

=

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η υλοποίηση του σεναρίου με μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης που τελούν υπό το άγχος των πανελληνίων εξετάσεων αποδείχθηκε κοπιαστική και επίπονη, όμως βοήθησε, ώστε να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα. Αρχικά έπρεπε να ξεπεραστεί η αρνητική διάθεση των μαθητών, διάθεση που εκπορεύεται από το πνεύμα της χρησιμοθηρίας και του ωφελιμισμού που, ως γνωστόν, διακατέχει την πλειοψηφία των υποψηφίων. Στη συνέχεια έπρεπε να εξευρεθεί και ο χρόνος της υλοποίησης, και να εξασφαλιστεί η αποκλειστική χρήση του εργαστηρίου, δεδομένου ότι οι προβλεπόμενες δραστηριότητες καλύπτουν φάσμα 6 διδακτικών ωρών.

Οι περισσότεροι μαθητές δήλωσαν ότι έχουν υπολογιστή στο σπίτι, τον οποίο όμως είχαν ανενεργό, για ευνόητους λόγους εν όψει των εξετάσεων. Έτσι, λοιπόν, κρίθηκε σκόπιμο να μη μεταφερθεί καμιά δραστηριότητα για το σπίτι, παρά μόνο σε προαιρετική βάση. Δεν υπήρχε παρά μόνο σε μεμονωμένους μαθητές προηγούμενη εμπειρία εφαρμογής διδακτικού σεναρίου ή ομαδοσυνεργατικής δράσης. Η δύναμη του τμήματος αριθμεί 20 μαθητές (18 κορίτσια + 2 αγόρια). Έτσι, λοιπόν, έγινε ο χωρισμός σε τέσσερις ομάδες, σύμφωνα με την πρόβλεψη του σεναρίου. Οι μαθητές χωρίστηκαν μόνοι τους σε ομάδες με κριτήριο μάλλον τη φιλία και την οικειότητα.

Επειδή η πλειονότητα του τμήματος αποτελείται από κορίτσια, διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχε ευχέρεια στη χρήση των εργαλείων των ΤΠΕ ή κατοχή της ερευνητικής δεξιότητας. Έτσι, λοιπόν, κάποιες δραστηριότητες που προβλέπει το σενάριο (χωρισμός του κειμένου με τη μέθοδο «κατά κόλα», κατασκευή εννοιολογικών χαρτών, παραγωγή πολυτροπικών κειμένων ή κατασκευή πινάκων με πολυτονική γραφή) φάνηκε ότι ξεπερνούσαν τις δυνατότητες πολλών μαθητών, αν και δεν ήταν ούτε υπερβολικές ούτε εξεζητημένες. Υπό αυτή την έννοια, καλό θα ήταν να προηγηθεί εξοικείωση των μαθητών με τα συγκεκριμένα εργαλεία και πρακτικές, αλλά αυτό θα απαιτούσε χρόνο που στην προκειμένη περίπτωση δεν υπήρχε. Έτσι, λοιπόν, κρίθηκε σκόπιμο η ενημέρωση για τα εργαλεία αυτά να γίνει την ώρα του σεναρίου από τον διδάσκοντα σε μία εκπρόσωπο από κάθε ομάδα, ώστε

να μην παρακαλύεται η εργασία των υπολοίπων μελών της ομάδας. Κάποιες μαθήτριες μάλιστα δήλωσαν ότι θα προτιμούσαν να παραδώσουν τις δραστηριότητές τους σε χαρτί, γιατί τους ήταν τρομερά δύσκολο να παραγάγουν ψηφιακά προϊόντα και η επιθυμία τους έγινε δεκτή. Με αυτό το δεδομένο αντικαταστάθηκε το λογισμικό SmartTools που κρίθηκε δύσχρηστο με το [Text2MindMap](#) το οποίο είναι πολύ πιο εύκολο στη χρήση του, περιορισμένων όμως δυνατοτήτων.

Το σενάριο υλοποιήθηκε στο σχολικό εργαστήριο, το οποίο διέθετε δώδεκα μονάδες Η/Υ από τις οποίες μόνο οι τέσσερις πληρούν σύγχρονες προδιαγραφές, βιντεοπροβολέα και τηλεόραση. Αν και δεν προβλεπόταν από το σενάριο, ο διδάσκων ξεκίνησε μία σύντομη παρουσίαση με βιντεοπροβολέα σχετικά με τους στόχους, την ακολουθητέα πορεία και τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Τόνισα ιδιαίτερα ότι η συγκεκριμένη πρόταση ουσιαστικά «παντρεύει» το διδαγμένο με το αδίδακτο κείμενο, επιλύοντας κάποιες αδυναμίες της διδακτικής «πεπατημένης» και ότι ως προς τα άλλα η πρόταση υπερκάλυπτε τις φιλοδοξίες μιας διδασκαλίας ενός αγνώστου θέματος με τις ισχύουσες πρακτικές. Η σύζευξη αδίδακτου-διδαγμένου, φάνηκε να κέντρισε το ενδιαφέρον και την περιέργεια των παιδιών. Τα Φύλλα Εργασίας είχαν αναρτηθεί σε ψηφιακή μορφή στην επιφάνεια εργασίας για κάθε ομάδα και μοιράστηκαν και σε έντυπη μορφή σε όλους τους μαθητές.

Το πρώτο Φύλλο Εργασίας υλοποιήθηκε για τους περισσότερους σχετικά εύκολα, καθώς μετέφεραν και μορφοποίησαν το κείμενο στον υπολογιστή τους, αναγνώρισαν με ευκολία τα πρόσωπα, έκαναν ένα σύντομο βιογραφικό, δυσκολεύτηκαν όμως να επιχειρηματολογήσουν σχετικά με την αφηγηματική τεχνική, συγκρίνοντας το απόσπασμα του «Θεαίτητου» με τον «Πρωταγόρα» και χρειάστηκε να δώσω οδηγίες για την υλοποίηση της δραστηριότητας. Σχετικά με την ανάγνωση κατασκευάστηκαν ηχητικά αρχεία από τις τρεις ομάδες, ενώ η μία ομάδα απέφυγε τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Για την ηχογράφηση τους διέθεσα τον δικό μου φορητό υπολογιστή σε παρακείμενη αίθουσα. Στο προβλεπόμενο από το σενάριο μεταβατικό στάδιο, οι μαθητές ανταποκρίθηκαν άνετα, δεδομένου ότι ο ρόλος των ΤΠΕ στη φάση αυτή ήταν περιορισμένος.

Εξ αρχής οι μαθητές τάχθηκαν με την άποψη να μην υπάρχει χώρος ανάρτησης (ιστολόγιο, Wiki κ.λπ.) και ότι επιθυμούσαν απλά να αποθηκεύουν στον υπολογιστή ή να καταγράφουν σε χαρτί τα παραγόμενα «προϊόντα». Ο διδάσκων, εκών-άκων, αποδέχθηκε αυτή την επιθυμία των μαθητών, προκειμένου να εξασφαλίσει το ομαλό κλίμα και τη συναίνεση τους. Αντί μίας διδακτικής ώρας τελικά για την Α΄ Φάση χρειάστηκαν δύο ώρες, προκειμένου να επιλυθούν διαδικαστικά ζητήματα και να γίνει η κατάλληλη προετοιμασία.

Το δεύτερο Φύλλο Εργασίας υλοποιήθηκε σε συνεχόμενο δίωρο που ήταν εξαιρετικά δύσκολο να εξασφαλισθεί. Ωστόσο, το γεγονός ότι τα Φύλλα μοιράστηκαν και σε έντυπη μορφή, βοήθησε τη διαδικασία, αφού υπήρξε ένα είδος προεργασίας στο σπίτι. Η πρώτη δραστηριότητα υλοποιήθηκε σχετικά εύκολα, διαπίστωσα ωστόσο, ότι ο σημειωτικός πόρος του σεναρίου είναι σε αρχείο Pdf που δεν ευνοεί την αντιγραφή της κειμενικής αναφοράς στον κατάλληλο πίνακα. Το συμπληρωματικό υλικό που δόθηκε βοήθησε σε κάποιο βαθμό την κατανόηση, ωστόσο όμως δυσκολεύτηκαν στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων, κυρίως λόγω της αδυναμίας να χρησιμοποιήσουν την πολυτονική γραφή. Είναι το σημείο που το χειρόγραφο έμοιαζε πλέον ως μονόδρομος. Ωστόσο δεν έλειψε και η προσπάθεια για παραγωγή ψηφιακών κειμένων. Δε δυσκολεύτηκαν να χρωματίσουν τα ρήματα και τους αρμούς του κειμένου, ωστόσο όμως στη μέθοδο «κατά κώλα» δυσκολεύτηκαν και η κάθε ομάδα επέστρεψε τελείως διαφορετικές απαντήσεις. Κρίνεται, λοιπόν, απαραίτητη η συστηματική εξάσκηση των μαθητών της Θεωρητικής Κατεύθυνσης στη συγκεκριμένη μέθοδο, η οποία είναι πολύ αποτελεσματική για την προσπέλαση του αρχαίου κειμένου με τη βοήθεια των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων. Δυσκολεύτηκαν, επίσης, να αποδομήσουν το μακροπερίοδο τμήμα και εκεί χρειάστηκε να βοηθήσω δίνοντας κρίσιμες πληροφορίες. Το ίδιο συνέβη και με την κατασκευή των εννοιολογικών χαρτών, αν και κάποιοι θεώρησαν προσφορότερο να τους κατασκευάσουν σε χαρτί, για λόγους ευκολίας. Για τη μετάφραση μπορώ να πω ότι το πρώτο τμήμα το χειρίστηκαν με επιτυχία, ωστόσο όμως δε συνέβη το ίδιο και με το δεύτερο τμήμα το οποίο ήταν πολύ σύνθετο και απαιτούσε γνώσεις, λεπτούς χειρισμούς, συστηματική εργασία και σε βάθος δουλειά. Ίσως θα ήταν καλό μόνο η

πρώτη ενότητα να δοθεί για επεξεργασία και η δεύτερη να δοθεί μεταφρασμένη για την αξιοποίηση του νοήματός της. Η σύγκριση που ακολούθησε ανάμεσα στη δική τους μετάφραση και στις άλλες τρεις μεταφράσεις θεωρώ ότι ήταν επιδερμική, καθώς οι απαντήσεις τους ήταν γενικόλογες. Οι μεταφράσεις που διαβάστηκαν είχαν κάποια ομοιότητα, γεγονός που μαρτυρά, διομαδική συνεργασία. Ως προς τον χρόνο διαπιστώθηκε ότι οι δυο προβλεπόμενες ώρες δεν αρκούν για την υλοποίηση όλων των δραστηριοτήτων, καθώς σε κάποιες ομάδες δεν υλοποιήθηκε η κατά «κώλα» μεταγραφή του κειμένου ή η σχηματική απόδοση της δομής του με την κατασκευή εννοιολογικών χαρτών.

Η Γ΄ Φάση, διάρκειας μιας ώρας, θεωρήθηκε εύκολη από τους μαθητές, καθώς κατασκεύαζαν ασκήσεις στο πρότυπο των ερωτήσεων των πανελληνίων. Φάνηκε ότι προτιμούσαν την περίτεχνη εκφώνηση και τις εξαιρέσεις. Βέβαια, και εδώ φάνηκε η μεγάλη αδυναμία της χρήσης πολυτονικής γραφής και η έλλειψη εξοικείωσης των μαθητών με παρόμοιες πρωτοβουλίες. Προτιμήθηκε και στην περίπτωση αυτή για πολλούς το χαρτί. Οι ασκήσεις μοιράστηκαν στους συμμαθητές τους για να τις λύσουν στο σπίτι και στην επόμενη ώρα μοιράστηκαν και οι σωστές απαντήσεις. Βέβαια, δεν έλειψαν οι περιπτώσεις αποτυχημένης εκφώνησης ή λανθασμένης απάντησης, ωστόσο όμως ως δραστηριότητα άρεσε στο σύνολο των μαθητών.

Στη Δ΄ Φάση για την κατανόηση του μηχανισμού μετατροπής του ευθέος σε πλάγιο λόγο και για να μη χαθεί πολύτιμος χρόνος, κινούσα τα νήματα της διαδικασίας εγώ, προβάλλοντας τα σχήματα και κατευθύνοντας τη σκέψη των μαθητών. Έτσι, αν και η διαδικασία έγινε κατανοητή και απαντήθηκαν οι ασκήσεις, το αισθητικό αποτέλεσμα του οδηγού με τα βήματα της μετατροπής δεν ήταν παρά σε μια περίπτωση το αναμενόμενο. Δε δυσκολεύτηκαν στην περίπτωση της τελικής πρότασης, καθώς εκτιμώ ότι υπήρχε ήδη η σχετική γνώση η οποία απλώς χρησιμοποιήθηκε. Για τη μετάβαση στην Πύλη για την Ελληνική γλώσσα και στο ψηφιακό φροντιστήριο του Υπουργείου, προκειμένου να επιβεβαιώσουν τα πορίσματά τους, έδειξαν κάποιο ενδιαφέρον, δηλώνοντας ότι γνώριζαν τους δικτυακούς τόπους, κυρίως τον δεύτερο. Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα, εκτιμώ ότι θα υπήρχαν πολύ καλά αποτελέσματα, αν οι μαθητές είχαν την κατάλληλη εργαλειακή υποδομή.

Στην Ε΄, και τελευταία, Φάση, την οποία οι ίδιοι μαθητές θεώρησαν πιο ενδιαφέρουσα και πιο ουσιαστική, τα πράγματα κύλησαν πιο ομαλά. Αξιοποιώντας γνώσεις από το αδίδακτο, την καθημερινή εμπειρία, γνώσεις και δεξιότητες από το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας, εργάστηκαν πιο άνετα, έχοντας κάθε ομάδα ξεχωριστό Φύλλο Εργασίας. Σε κάθε ομάδα υπήρχε μόνο μία δραστηριότητα και η κατασκευή ενός ηχητικού αρχείου με την ορθή ανάγνωση του κειμένου. Ηχητικά αρχεία παρέδωσαν οι τρεις ομάδες, οι οποίες είχαν παραδώσει τα αρχεία στην αρχική φάση του σεναρίου. Η σύγκριση των αρχείων στις δυο περιπτώσεις έδειξε κάποια σχετική διαφοροποίηση, ουσιαστική διαφοροποίηση φάνηκε στη μία από τις τρεις. Εκτιμώ ότι η δραστηριότητα θα ήταν πιο αποκαλυπτική για τη σχέση ανάγνωσης κατανόησης, αν την πρώτη φορά δεν προηγούνταν εξάσκηση, αλλά γίνονταν σε τελείως άγνωστο περιβάλλον. Οι συνθετικές εργασίες αποκάλυψαν ότι οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου είναι αρκετά εξοικειωμένοι με τα διάφορα κειμενικά είδη και μπορούν να αρθρώσουν σύνθετο αλλά και κριτικό λόγο. Η παρουσίαση των δραστηριοτήτων της τελευταίας φάσης έγινε την επόμενη ώρα και ακολούθησε συζήτηση σχετικά με την εμπειρία, τις δυσκολίες ή τις προτάσεις που θα μπορούσαν να καταθέσουν. Στην πλειονότητά τους δήλωσαν ότι τους άρεσε το όλο εγχείρημα, αποκαλύπτοντας και κάποια ενοχή που δεν μπόρεσαν να δώσουν τον καλύτερο εαυτό στη συλλογική προσπάθεια, καθώς κατά δήλωσή τους κινήθηκαν πρωτίστως ατομικά. Ισχυρίστηκαν πως, αν δεν υπήρχαν οι συμπληγάδες των εξετάσεων, θα ήθελαν να εργάζονται με παρόμοιο τρόπο που ευνοεί την υπέρβαση της ατομικότητας και τον εθισμό σε δημιουργικές προσεγγίσεις.

Αποτιμώντας το αποτέλεσμα της προσπάθειας, θεωρώ ότι υπήρξε πολύπλευρο κέρδος για τους μαθητές, ωστόσο θα μπορούσε να είναι πολύ μεγαλύτερη και πιο ουσιαστική η συμμετοχή των μαθητών, αν ο τρόπος με τον οποίο είναι δομημένο το Λύκειο δεν ήταν ανελέητα εξετασιοκεντρικός. Αυτό όμως καταπνίγει και τη δημιουργικότητα των μαθητών εγκλωβίζοντάς τους σε «φροντιστηριακού» τύπου πρακτικές. Σε κάθε περίπτωση όμως διευρύνθηκε η οπτική των μαθητών, αποκτήθηκαν γνώσεις και δεξιότητες και υπήρξε στροφή προς τη δημιουργικότητα και την ενίσχυση της κριτικής σκέψης. Το σενάριο θεωρώ ότι είναι ρεαλιστικό και

εφαρμόσιμο, αλλά νομίζω ότι πρέπει να περιοριστεί τόσο ως προς τη στόχευση όσο και ως προς την έκταση των δραστηριοτήτων.

Για πιο αποτελεσματική εφαρμογή του σεναρίου θα πρότεινα είτε να περιοριστούν οι δραστηριότητες του δεύτερου Φύλλου είτε να καταργηθεί τελείως η γλωσσική και μεταφραστική προσπέλαση της δεύτερης ενότητας και απλώς να δοθεί μόνο η μετάφραση ή κάποιο κείμενο που θα αναδεικνύει συγκεκριμένα στοιχεία. Απαραίτητα πρέπει οι μαθητές ή κάποιο μέλος της ομάδας να ασκηθεί στην αποτελεσματική χρήση της πολυτονικής γραφής και στην κατασκευή εννοιολογικών χαρτών, ώστε στις εργασίες να υπεισέρχεται και η συνιστώσα «αισθητική». Θα πρότεινα ιδιαίτερα για την πολυτονική γραφή τη μέθοδο που υπάρχει στο [Σύστημα εύκολης και γρήγορης γραφής σε πολυτονικό](#), ή κάποιο αυτόματο πολυτονιστή, όπως το λογισμικό [Ελληνογνωσία Επαγγελματική](#). Ωστόσο δίνω ένα προβάδισμα στο πρώτο, γιατί τα πνεύματα και του τόνους τους επιλέγουν οι ίδιοι μαθητές. Η ρύθμιση των Windows σε πολυτονική θεωρώ ότι είναι αλυσιτελής, γιατί απαιτεί σύνθετους συνδυασμούς. Ενδεχομένως και κάποιες ερωτήσεις που στόχευαν στην ανάδειξη της προφορικότητας του και της αφηγηματικής τεχνικής του κειμένου να έπρεπε να συνοδεύονται από ένα πιο καθοδηγητικό πλαίσιο που να προσανατολίζει κατάλληλα τη σκέψη των μαθητών

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γιάννου, Γ. 2011. (Μάιος). «Οι ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών». Στο *Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και την εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Επιμορφωτικό Υλικό για την Εκπαίδευση των Επιμορφωτών στα ΠΑΚΕ*, τεύχος 3. Κλάδος: ΠΕ 02. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ, 104 - 128.

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32ης συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας*, Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.

Lesky, A. ⁵1981. *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Α. Τσοπανάκης. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, 709 – 752.

Μαρωνίτης, Δ. Ν. 2009. «Από τη γραπτή στην προφορική σχολική μετάφραση». Στο *Ενδογλωσσική Μετάφραση*, επιμ. Δ. Ν. Μαρωνίτης. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. [01/10/2012]

http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_theory/page_000.html

Πόλκας, Λ. & Κ.Τουλούμης 2012. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη, και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 18-22*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 18 - 22. [01/10/2012]

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3ancient_greek_pol_kas-touloumis_0.pdf

Σπυρόπουλος, Η. Σ. ⁴1992. *Πλάτωνος Πρωταγόρας*. Εισαγωγή, κείμενο, μετάφραση, ερμηνευτικά σχόλια. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ – ΙΝΣ (Ιδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 35-39.

Τσέλικας, Σ. 2006. «Αρχαία ελληνική θεματογραφία και μετάφραση Στο *Ενδογλωσσική Μετάφραση*, επιμ. Δ. Ν. Μαρωνίτης. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. [01/10/2012]

http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_theme/index.html

Τσιότρας, Β. 2008. *Η αρχαία ελληνική θεματογραφία στο Λύκειο. Συμβολή στη διδακτική του «αδίδακτου» κειμένου*. Αθήνα: «Τυπωθήτω», Γ. Δαρδανός.

ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. 2007. *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Ενιαίο Λύκειο (Σχολικό έτος 2007 - 8)*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

